Savaş Suçlularını Ararken

Oğuz Kaan PEHLİVAN

Filistin, geçtiğimiz ay başında Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) üye olarak kabul edildi. Bu gelişmeyle bölgesel barışı tehdit eden ve bölgeyi kırılgan bir zemin üzerine çeken silahlı çatışmalar ve Filistin'in devlet olarak tanınma çabaları farklı bir boyut kazanacağa benziyor.

Uluslararası bir ceza mahkemesinin oluşturulması fikri, insancıl hukukun geliştiği ve ihlalleri tespit edebilen Kızıl Haç gibi örgütlerin kurulduğu 19. yüzyılda ileri sürülmüştü. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan Nuremberg ve Tokyo yargılamaları savaş suçlularının yargılanması işlevini görmüş ancak var olmayan bir suç sonradan cezalandırıldığı ve ceza normunun geçmişe yürümesi yasağına uyulmadığı için sıklıkla eleştirilmişti. Ciddi insancıl hukuk ihlallerini kovuşturmakla görevli *ad hoc* mahkemelerin verdikleri kararlar mahkeme için önemli yapı taşları hâline geldi. Özellikle Ruanda ve Yugoslavya krizleri UCM'nin kurulması tartışmalarını besledi.

1 Temmuz 2002 yılında, yeterli sayı olan 60 devletin Roma Statüsü'ne taraf olmasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuş oldu. Mahkeme, Roma Statüsü'nün hem başlangıç bölümünde hem de 5. maddesinde 'uluslararası toplumu yakından ilgilendiren çok ciddi suçlar' olarak belirtilen soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırganlık suçlarını yargılama yetkisine sahip.

Roma Statüsü'ne taraf devletin kendi topraklarında işlenen uluslararası suçlar için mahkemeyi harekete geçirmesi, genellikle iç savaş yaşayan toplumların geçmişte yaşadıklarıyla yüzleşme süreci ya da kendi yöneticileriyle veya liderleriyle bir hesaplaşma olarak görülüyor.

Mahkemenin kurulduğu tarihten bu yana dokuz ülkeden 22 farklı davaya bakması, soruşturma başlatıp tutuklama kararları vermesi dikkat çekici. Bugüne kadar Roma Statüsü'ne taraf olan dört devlet (Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriye-

Silahlı çatışmalar ve sürekli bozulan barış görüşmeleriyle bilinen Filistin-İsrail ilişkileri yeni bir sürece mi giriyor?

ti ve Mali) kendi topraklarında işlenen uluslararası suçları yargılayamadıkları için UCM'yi harekete geçirdi. Güvenlik Konseyi ise Darfur, Sudan ve Libya'da işlenen suçlara Mahkemenin dikkatini çekerek soruşturma başlatmıştı. Roma Statüsü uyarınca herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin yapacağı başvuru üzerine veya kendi inisiyatifiyle savcının haiz olduğu yetkileri kullanarak bir ön soruşturma başlatması -her ikisi de taraf devlet olan- Kenya (2010) ve Fildişi Sahili (2011) için söz konusu oldu.

İki ucu keskin bıçak

Filistinli yetkililer silahlı çatışmanın yoğunlaştığı her dönemde İsrail'i ve sorumluları UCM önüne götürme isteklerini vurguladılar. Ancak Filistin'in ya da İsrail'in Roma Statüsüne taraf olmaması ve BM Güvenlik Konseyi`nin mahkemeyi harekete geçirmemesi, UCM`yi bugüne kadar bu tablonun dışında tutmuştu.

Filistinli yetkililerin konuyu 'uluslararasılaştırma' olarak gördükleri UCM'nin sürece dâhil olmasının ilk adımı ise 2009 yılında atıldı. O dönem 'entite' olarak kabul edilen Filistin'in, UCM`in yargılama yetkisini -2002 yılından o güne kadar- tanıyan ve ön soruşturma başlatılmasını talep eden başvurusu, Roma Statüsüne taraf olamayacağı için reddedilmişti. 2012 yılında ise BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada 138 ülkenin 'evet', 9 ülkenin 'hayır' ve 41 ülkenin ise 'çekimser' oyuyla Filistin'in 'üye olmayan gözlemci devlet' statüsü kazanması bir dönüm noktası oldu. Zira Filistin için hem Roma Statüsü'ne taraf olma ve kendi topraklarında işlenen suçlar bakımından soruşturma talep etmek noktasındaki engel ortadan kalkıyor hem de uluslararası toplum nezdinde 'devlet' statüsü pekişiyordu. Bu durum siyasi ya da diplomatik açıdan zafer olarak görülebilir ancak hukuki açıdan adeta iki ucu keskin bir bıçak. Öyle ki kendi topraklarını mahkemenin yargı yetkisine açan Filistin, sadece İsrailli değil Filistinli yönetici ve askerleri de mahkeme önüne taşıyabilir.

Filistin'in Roma Statüsü'ne taraf olmasının yerleşimciler, çatışmalar, barış görüşmeleri üzerindeki etkisini ve UCM'nin yetkisinin sınırlarını Koç Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Rıfat Murat Önok ile gerçekleştirdiğimiz mülakatta ele aldık. Mülakatımız UCM'ye taraf olmanın hukuki ve siyasi dinamiklerini anlayabilmek adına alternatif bir bakış açısı sunuyor. ■